

УДК 069:903]:378.4(477–25)"1838/1854"

Оксана Сторчай
(Київ)**З ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО МУЗЕЄЗНАВСТВА:
Музей старожитностей Київського університету Св. Володимира
періоду завідування Олексія Ставровського (1838–1854)**

Авторка здійснила спробу реконструкції за архівними джерелами колекції Музею старожитностей університету Св. Володимира періоду завідування професора всесвітньої історії, археолога і викладача Олексія Івановича Ставровського (1811–1882).

Ключові слова: О. І. Ставровський, Музей старожитностей, Київський університет Св. Володимира.

The authoress of the article has made an attempt to reconstruct the collection of the Museum of Antiquities of St. Volodymyr University during the period of directorship of the professor of world history, archaeologist and lecturer Oleksiy Ivanovych Stavrovskiy (1811–1882) according to the archival sources.

Keywords: O. I. Stavrovskiy, the Museum of Antiquities, St. Volodymyr Kyiv University.

Історія розвитку музейництва першої половини ХІХ ст. на території України (яка на той час входила до складу Російської імперії) тісно пов'язана з утворенням університетів у Харкові (1907) та Києві (1934). Саме при університетах було відкрито профільні музеї, зокрема старожитностей. У цьому контексті варто згадати ім'я Олексія Івановича Ставровського (1811–1882) – завідувача Музею старожитностей Київського імператорського університету Св. Володимира, професора всесвітньої історії, археолога і викладача.

Друкованих матеріалів з історії функціонування музею небагато. Основні дореволюційні видання – В. Антонович «Музей древностей» [34, с. 60–76] та В. Данилевич «Проф. В. Б. Антонович та Археологічний Музей І.Н.О.» [38, с. 7–20]. У загальних працях, присвячених історії Київського університету також міститься інформація про Музей старожитностей і О. Ставровського, а саме – «История университета Св. Владимира» В. Шульгіна [62], «Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского университета Св. Владимира (1834–1884)» (за редакцією В. Іконникова) [57, с. 619–622]; довідниковій літературі «Русский биографический словарь» [43], «Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона» [48, т. 31, с. 387].

З сучасних досліджень варто виокремити ґрунтовне видання «З іменем Святого Володимира. Київський університет у документах, матеріалах та спогадах сучасників» (упоряд. В. Короткий, В. Ульяновський, у 2-х кн.) [40, 41], монографія О. Тарасенко «Становлення та розвиток історичної освіти та науки у Київському університеті у 1834–1884 рр.» [54], статті С. Лиман «З історії кадрового конфлікту у київській університетській медієвістиці першої половини 1860-х років: О. І. Ставровський проти В. Г. Авсеєнка» [45] та «Історія середніх віків у творчості та навчальних курсах професора Київського університету Олексія Івановича Ставровського (1811–1882 рр.)» [46], Б. Риськіна «Заметка о книге Алексея Ставровского “Рассуждение о значении средних веков в отношении к новейшему времени”» [47], О. Тарасенко «З історії становлення та розвитку історичної освіти в Київському імператорському університеті Св. Володимира (до 175-річчя від дня заснування)» [51], її ж «Музей старожитностей університету Св. Володимира у вивченні історії українського народу (до 170-річчя заснування)» [52], її ж «Спогади В. Г. Авсеєнка про істориків Університету Св. Володимира» [53], її ж «Школа істориків університету Св. Володимира: штрихи до

творчого портрету Олексія Івановича Ставровського (1811–1882)» [55], Л. Федорової «Перший музей Києва» [61] та ін. Зазначені вище ґрунтовні й цікаві дослідження з цієї теми свідчать про її актуальність і затребуваність сучасною гуманітарною наукою.

Основним джерелом для написання статті є великий і цінний корпус архівних документів, які зберігаються в Державному архіві м. Києва й Науковому архіві Інституту археології НАН України. Архівні матеріали є рукописами періоду 1830–1850-х років. Тексти, звісно, написані за правилами тогочасної орфографії, пунктуації, граматики і стилістики, різними почерками (не каліграфічними), а тому переважно потребували розшифрування (а це важка і кропітка праця, яка відбирає багато часу).

Зважаючи на той факт, що каталогів, точних списків первинного складу колекції Музею старожитностей, зокрема періоду завідування О. Ставровського досі не знайдено (можливо, вони не дійшли до нашого часу), тому спробу реконструкції будемо здійснювати за матеріалами архівної музейної документації, річних університетських звітів і статті В. Антоновича «Музей древностей» [34].

Музей старожитностей Київського університету був створений 1836 року зусиллями «Временного комитета для изыскания и сохранения древностей». В. Антонович з цього приводу зауважував: «Комитет почел одною из существенных своих обязанностей устроить особое общественное хранилище для помещения в нем как тех древних вещей, которые он доселе мог получать в свое заведывание, так и тех, которые впредь могут быть им приобретены. Побудительною к тому причиною служило соображение, что всякие древние вещи, находящиеся в странах, примечательных в истории нашего отечества, и имеющие не только для любителей древности, но и для всех лиц, не чуждых истинной образованности, важную цену, как предметы, оживляющие и уясняющие в нашем представлении быт отдаленнейших наших предков, – находясь в разных отдельных помещениях и особенно в частных руках, легко могут быть преданы забвению и даже утратиться, а, быв собраны в одном и притом общественном хранилище, не только спасутся от забвения и утраты, но и будут по достоинству оценены знаатоками древностей, доставят назидание их любителям и принесут пользу науке» [34, с. 63]. Отже, ми бачимо, як переконливо й логічно В. Антонович обґрунтував нагальну потребу створення музеїв старожитностей і основну мету їхнього функціонування.

Сам «Временный комитет для изыскания и сохранения древностей» був заснований ще 1835 року за ініціативою першого ректора Київського університету М. Максимовича і під головуванням попечителя Київського навчального округу Є. Ф. фон Бракке. До складу Комітету увійшли визначні вчені, знавці старовини: М. Максимович, професори Київського університету В. Цих, І. Данилович, С. Зенович, С. Орнатський, автор першого історико-топографічного опису Києва М. Берлінський, археолог-аматор К. Лохвицький, поручик гвардії у відставці Анненков та ін.

Комітет здійснював археологічні розкопки в Києві й Київській губернії, вивчав історію й культуру міста. Загалом, у 30–40-х роках ХІХ ст. історичне краєзнавство набуло в Києві широкого розвитку. Були виявлені залишки Золотих воріт, Ірининської та Десятинної церков. Протягом 1844–1845 років експедиція Ф. Солнцева відкрила в соборі св. Софії Київської давньоруські фрески (згодом по-варварськи реставровані в 1850–1853 рр.).

Заснування 1834 року університету в Києві уможливило ідею створення Музею старожитностей. Очолити музей, облаштувати його доручили Кіндратові Андрійовичу Лохвицькому (1770–1849) [34, с. 64–66; 39, с. 67–72; 42]. У грудні 1836 року він звітував перед Комітетом про завершення облаштування музею, а саме – розміщення експонатів в окремій кімнаті університетської будівлі. Документальних описів, як була вибудована музейна експозиція, не знайдено. Сама археологічна колекція була невелика, у ній, згідно з каталогом, складеним К. Лохвицьким, – 150 експонатів [34, с. 65] (каталог не знайдено). До зібрання увійшли переважно пожертвування від членів «Временного комитета для изыскания и сохранения древностей» та приватних

осіб. Сам К. Лохвицький подарував свою колекцію старожитностей (з 88 предметів) у день відкриття Університету.

В. Антонович дав достатньо повну інформацію про основні джерела надходжень експонатів, завдяки яким було укладено первісну колекцію Музею старожитностей за часів, коли його очолював К. Лохвицький: «Эта небольшая коллекция составилась: а) из пожертвованных членом комитета: Максимовича, Зеновича, Анненкова и по преимуществу самого Лохвицкого, затем б) из вещей, пожертвованных разными частными лицами – в том числе учителем Якутовичем пожертвован был первый экземпляр орудия каменного века – молоток, найденный в окрестности г. Ровна и с) из предметов, переданных из собрания комитета для изыскания древностей в Киеве. В числе пожертвованных самого Лохвицкого интереснее других предметов, многочисленные образцы кирпичей и обломков архитектурных украшений древних зданий, фундаменты и развалины которых он расчищал и исследовал...» [34, с. 65–66].

К. Лохвицький обіймав посаду завідувача Музею старожитностей до січня 1838 року. Причину його короткотривалої діяльності (менше двох років) на цій посаді В. Антонович вбачав у недостатній науковій його підготовці: «Пока в начале своей деятельности комитет ограничивался скромною целью изыскания и сохранения исключительно местных киевских древностей, Лохвицкий имел возможность дать себе отчет о целях, преследуемых комитетом, и по мере сил старался содействовать их достижению; но, когда при основании музея, комитет расширил свои задачи и заявил желание составить собрание древностей, не ограничиваясь ни территориею города, ни известною историческою эпохою, то бедный хранитель потерял почву под ногами и, не будучи в состоянии дать себе точного отчета о значении археологии и археологических коллекций, он понимал задачу вверенного ему музея совершенно своеобразно; в официальной переписке он упорно называет музей – Музеем древностей и редкостей и, оставаясь на этой точке зрения, заботится о скоплении в нем всевозможных диковинок, не обращая внимания на их совершенную непригодность для науки» [34, с. 65].

Опис цих випадкових предметів і роз'яснення, як вони опинилися в колекції Музею, знаходимо у В. Антоновича: «Все же другие предметы или относятся к разряду диковинок, неизвестно зачем попавших в “музей редкостей”, как например: китайский веер, сабля графа Витгенштейна с надписью «за храбрость», астрономические часы, какая-то картина на стекле, которую Лохвицкий упорно называет и записывает под названием «memento mori» (sic) и т. п., или же это предметы более чем сомнительной древности, которым Лохвицкий по наивности, а иногда, по-видимому, с умыслом, придавал не надлежащее значение; как образцы такого рода экспонентов можно привести: склянку, наполненную “пшеницею Андрея первозванного”, большую очень прочную цепь, озаглавленную “вериги, в коих спасались узники святые в Киеве”, “голосник горшечный”, будто бы найденный в развалинах церкви св. Ирины, но, судя по наружному виду, вероятно прямо из горна гончарного попавший в музей, два обломка фресков Десятинной церкви, озаглавленные: “Глава и рука ангела” и оказавшиеся, по исследованию г. Прахова, не фресками, а новейшею акварельною живописью на обломках старой штукатурки и т. д. Если в числе пожертвованных в музей поступали предметы, представлявшие действительный археологический интерес, то Лохвицкий давал им совершенно произвольные названия, обличавшие слабую его научную подготовку: так, прекрасный экземпляр высеченной в шифере формы для отливки бронзовых перстней под № 29 каталога, записан под именем “половины формы для печатания просфир”, встретившиеся пряслицы из красного шифера названы зернами от монашеских четок и т. д.» [34, с. 66]. Водночас для нас є важливим цей перелік предметів, із якого можна відновити інформацію про певні експонати з каталогу К. Лохвицького.

Згодом усі експонати були переглянуті – і в музеї було залишено лише 107 предметів (період завідування О. Ставровського), тобто надалі колекцію почали ретельніше упорядковувати, щоб надати їй статусу наукової. Вона повинна була стати ще й на-

вчальною базою при викладанні курсів з історії (треба враховувати, що археологія на той час ще не була окремою дисципліною).

У січні 1838 року міністр народної освіти за клопотанням попечителя Київського навчального округу дозволив звільнити К. Лохвицького з посади завідувача Музею старожитностей і за пропозицією того ж попечителя затвердив хранителем музею О. Ставровського.

Олексій Іванович Ставровський (1811–1882) – статський радник, магістр всесвітньої історії, заслужений екстраординарний професор кафедри всесвітньої історії, археолог, завідувач Музею старожитностей з 1838 до 1854 року [32], активний член «Временного комитета для изыскания и сохранения древностей», Королівського товариства північних антикварів (з 1843 р.), Імператорського географічного товариства (з 1852 р.), нагороджений орденами Св. Станіслава 2-го та 3-го ступенів. Народився 1811 року в Новгородській губернії в родині священника. Середню освіту здобув у Новгородській духовній семінарії, а вищу – у Головному педагогічному інституті. У 1836–1866 роках він викладав в університеті Св. Володимира загальні курси з історії, брав активну участь в археологічних розкопках у Києві та його околицях, в описі решетилівського архіву (належав нащадкам В. С. Попова – колишнього секретаря князя Потьомкіна, деякі його архівні матеріали були опубліковані в «Русском Архиве» – 1864 і 1865 рр.) та бібліотеки Києво-Печерської лаври.

Учений зібрав власну величезну бібліотеку, яка нараховувала більше тисячі книжок, серед них було чимало рідкісних і цінних екземплярів. Інформація ця, зокрема, була розміщена на сторінках журналу «Киевская старина»: «После его смерти осталась библиотека до 1,000 изданий, между которыми есть немало редких и дорогих. Сверх того у него же сохранялись весьма ценные бумаги из так называемого решетилевского архива, принадлежавшего наследникам бывшего секретаря Потемкина Попова. Желательно было бы, в интересе науки, чтобы оставшееся теперь наследство не постигла участь драгоценного в своем роде наследства Потемкинского секретаря» [33, с. 626]. До речі, згадування про О. Ставровського у зв'язку з решетилівським архівом і його долею є в «Журнале Министерства народного просвещения» за квітень 1890 року (с. 37–38).

Серед наукових інтересів О. Ставровського була також нумізMATика, вивчення, збирання і публікація документів з історії Південно-Західного краю. Він автор наукових праць: «Рассуждение о значении средних веков в отношении к новейшему времени» (магістерська дисертація) [49, с. 115–120], «Всемирная политическая история», «Нумизматика древней России» (дві останні не були надруковані з невідомих причин).

Про високий авторитет О. Ставровського як викладача, науковця, археолога і музеєзнавця свідчать архівні матеріали 1846 року, із яких дізнаємося, що проф. Ставровський разом з університетським викладачем рисунка і живопису Капітоном Павловим та іншими авторитетними особами були призначені 25-го січня 1843 року членами комісії «для освидетельствования работ в обновленной стеной живописи в Соборной [Успенской. – О. С.] церкви Киево-Печерской лавры» [5]. Комісія повинна була дати оцінку роботі отця Іринарха з Орловської єпархії, «искусного в иконной живописи», який з середини липня 1840 року до 1 жовтня 1842 року «обновил» настінний розпис в Успенському соборі. До слова, отець Іринарх у 1850–1851 роках «обновил» третину розчищених фресок XI ст. у Софії Київській (до нього, як відомо, працював М. С. Пешехонов).

В архівній справі, на жаль, відсутні висновки членів комісії, що дало б змогу познайомитися з думкою О. Ставровського і К. Павлова про поновлення (за уявленнями XIX ст. – реставрацію) монументального живопису. Але загальне рішення комісії відоме – «новая живопись не имеет характера превосходной греческой живописи, ибо она светла и ярка» [36, с. 29; 33; 35; 44, с. 56–64].

За часів, коли музей очолював О. Ставровський, заклад став успішним – за шістнадцять років музейна колекція набула статусу наукової і збагатилася на 898 експона-

тів (за В. Антоновичем) [34, с. 68]. За його керівництва Музей комплектували у такий спосіб: 1) надходження від університетських музеїв і кабінетів; 2) пожертвування від приватних осіб, зокрема професорів університету: О. Ставровського, С. Зеновича, М. Іванишева; київського цивільного губернатора І. Фундуклея (537 експонатів за В. Антоновичем) [34, с. 69] та ін.; 3) закупівля у приватних осіб; 4) надходження від «Временного комитета для изыскания и сохранения древностей» та «Временной комиссии для разбора древних актов». Остання була створена 8 грудня 1843 року і стала науковим центром, що об'єднав навколо себе видатних учених, краєзнавців, творчу інтелігенцію, громадських діячів Києва. До «Временной комиссии для разбора древних актов» входили М. Максимович, М. Іванишев, М. Костомаров, П. Куліш, І. Фундуклей, Т. Шевченко та ін.

Слід дати роз'яснення щодо надходжень до Музею старожитностей від університетських кабінетів і музеїв. Основу музейних збірок університету Св. Володимира склали колекції Віленського університету, Волинського (Кременецького) ліцею, Уманського базилікального монастиря. Наприклад, з Кременецького ліцею надійшла відома на той час у Європі збірка короля Станіслава Августа Понятовського, що була придбана Т. Чацьким у його спадкоємців. Усі вищезгадані колекції були перевезені до Києва у 1833–1835 роках з Вільна (сучасна назва м. Вільнюс), Кременця, Умані. Під час їх упорядкування з'ясувалося, що чимало старожитностей і творів мистецтва опинилися в бібліотеці та в університетських кабінетах [14, 6]. В. Антонович писав: «...более или менее численные предметы древности хранились в библиотеке и в музеях: нумизматическом, минералогическом и зоологическом и, по мере нахождения в складах этих учреждений, передавались, по распоряжению правления университета, в Музей древностей. В числе этих предметов были вещи, представлявшие значительный научный интерес, как, например, группа золотых и бронзовых предметов, найденных при открытии греческой гробницы в селе Осоте (Чигиринского уезда, Киевской губернии), две каменные плиты с греческими надписями (из Ольвии), долго хранившиеся в складах Минералогического кабинета...» [34, с. 68].

О. Ставровський активно працював над комплектацією, інвентаризацією і, відповідно до своїх знань і можливостей, робив культурно-хронологічну атрибуцію археологічних пам'яток, сумлінно виконував функції хранителя Музею.

Наявні архівні документи, переважно музейної документації – звіти, рапорти вченого до університетського Правління і Ради, списки експонатів окремих тематичних збірок, що надходили до Музею, університетські річні звіти дають можливість все ж скласти певне уявлення про колекцію, спробувати її реконструювати. В результаті надходжень експонатів з різних джерел (були зазначені вище) університетська збірка старожитностей значно поповнюється і не тільки археологічними пам'ятками, а й творами образотворчого мистецтва, тобто вона складалася з двох частин. Ми розглянемо тільки археологічну колекцію.

Зазначимо, що музей мав назву «Музей старожитностей» до 1842 року, далі – «Музей красних мистецтв і старожитностей». З відкриттям 1875 року кафедри теорії й історії мистецтва музей був розділений на дві самостійні установи: Музей красних мистецтв із завідувачем П. Павловим та Музей старожитностей із завідувачем В. Антоновичем. Мюнц-кабінет був приєднаний до музею старожитностей.

Реконструкцію розпочнемо з 1838 року – із часу, коли музей очолив О. Ставровський. Тоді колекція налічувала всього 127 експонатів. Цього року їх надійшло 36: «Многие из новоприобретенных предметов имеют, – писав О. Ставровський, – особенную важность по своей древности, отделке и редкости, а именно: 1) поступившие из Мюнц-Кабинета Университета в Музей два золотых перстня, из которых один с кровавником, а другой с зеленым стеклом и пара золотых пуговиц на подобие древних маленьких урн; 2) золотая серьга, пожертвованная Анненковым; 3) вещи найденные в новооткрытом, вероятно, Федоровском Монастыре Членом Комитета Ставровским: три серебряные древние Киевские гривны, из которых две по 36 ½,

а третья 38 золотников весом, – пять золотых перстней, из которых один с именным вензелем, – Архиерейская золотая панагия, золотой крестик вероятно с митры и золотая пуговица» ¹ [1, арк. 103–103 зв.; 17, арк. 112–112 зв.]. Також «в заведываемом мною Музее Киевских Древностей находилось в конце прошлого 1838 года разного рода вещей числом по шнуровой книге 127, именно: из найденных при открытии фундаментов Десятинной церкви 8, Ильинской Церкви 2, Крестовоздвиженской 13, Золотых ворот 6, Церкви Св. Ирины 18, Церкви Св. Федора 20; из пожертвованных в Музей разными Любителями Древностей 52 и из поступивших из Мюнц-Кабинета Университета Св. Владимира 8 предметов. Сколько все эти вещи стоят ценою неизвестно: потому что большая часть из них замечательны по одной древности, как напр. кирпич, черепки, железные крючки и пр.» [29, арк. 172]. Документ також яскраво демонструє інтенсивність тогочасних археологічних розкопок в м. Києві.

До університетського Музею старожитностей 1838 року надійшли цінні археологічні знахідки від «Временного комитета для изыскания и сохранения древностей» та «Временной комиссии для разбора древних актов». В. Антонович зазначив, що 1838 року до музею надійшов 41 предмет, знайдений О. Ставровським під час розкопок монастиря св. Федора у Києві; цінна колекція археологічних предметів, знайдених проф. М. Іванишевим під час розкопок курганів Переп'ятихи, Оленівки, Трьох братів та курганів на Білокнязівському полі; також археологічні знахідки від Анненкова з розкопок залишків Димитріївського монастиря (1838) та з Переяславця (1840); велика археологічна колекція з розкопок курганів Овруцького повіту [34, с. 69]; також треба зазначити, що з розкопок 1838 року «в саду домовладельца Старого города – Королева», у яких брав участь і О. Ставровський, надійшов «прекрасный золотой медальон, покрытый византийской эмалью, несколько золотых перстней, золотая серьга киевского типа, несколько бронзовых крестов и т. п.» [34, с. 67]. Отже, за різними джерелами – архівними і друкованими (В. Антонович), кількість експонатів, що надійшли до Музею в 1838 році, різна. Але важливіше скласти уявлення про самі предмети і їхнє історико-культурне значення.

У 1839 році колекція збагатилася 60 експонатами (загалом у наявності на цей рік 174 предмети): «из них приобретенный важнее всех по ценности, редкости или изящной отделке вещи, пожертвованные Профессором Зеновичем в память его службы в Университете Св. Владимира, числом 50 номеров на сумму около 200 рублей серебром. Из сих вещей особенно замечательны по искусству: изделия Цигика, точеная из дерева рюмка одного Датского токаря и, наконец, Турок во весь рост с трубкою в одной и птичкою в другой руке, в одежде из разноцветных маленьких раковин. Края одежды сверх того украшены когтями Монте-де-мер. Статуя эта хранится под колпаком Богемского стекла и куплена была с аукциона по смерти Архиепископа Львовского за 50 червонцев одним Маршалом» ² [8, арк. 2].

О. Ставровський склав реєстр збірки С. Зеновича, до якої входили переважно предмети археології та декоративно-вжиткового мистецтва, поміж них були експонати античного періоду та середньовіччя. У списку зазначено: хрести, персні, гудзики, одяг, кольчуги, забрало, шаблі, алебарди, знаряддя праці, кальяни, замки, посуд (мідний, глиняний, зокрема з Геркуланума). Були й такі експонати, як «Веер Королевы Саксо-Польской из слоновой кости с резьбою и рисунками и другими украшениями (6 руб. сер.); Китайский пояс (кость, 75 коп. сер.), Китайская табакерка (25 коп. сер.); Китайская черная доска для растирания сухих чернил с кисточкой... (25 коп. сер.); Три китайские игровые карты (25 коп. сер.); Китайский сапог; Три китайские портрета: отца с двумя дочерьми-красавицами (75 коп. сер.); Кружка из майолика (род фарфора) с дном и крышкою оловянными и на крышке ее вырезанными буквами С Е S 1718 (3 руб. сер.); Стекланные изделия мастера Мигнот, именно: две рюмочки, чертик, кружечка и стекланные волосы под стекланным футляром замечательны по отделке (1 руб. 50 коп.)» [8, арк. 1–2]. Як бачимо, колекція С. Зеновича цікава, але, на жаль, коментарів до неї немає. Обов'язковим при занесенні до інвентарної книги

(сучасною мовою) експоната було зазначення його вартості, незважаючи на те, був цей предмет подарований, куплений у власника чи знайдений під час археологічних розкопок.

З «Відомостей до звіту за 1838 і 1839 роки» також дізнаємося: «Из предметов Музея по определению Комитета Киевских Древностей в настоящем 1839 году два предмета переданы в другие коллекции Университета Св. Владимира именно: Картина на стекле в Кабинет изящных искусств и Демидовская медаль в Мюнц-Кабинет, а 11-ть по незначительности своей исключены из Музея, как-то железные гвозди, стекла, глиняные черепки и некоторые другие» [29].

У 1840 році Музей поповнився двадцять одним експонатом (за наявності 195 предметів): «В том числе 5 чертежей с древних зданий и изделий» [18, арк. 100 зв.–101], археологічними знахідками з Переяславця [34, с. 69] [більше інформації не знайдено. – О. С.].

У 1841–1842 роках надходжень не було [19, арк. 87]. 1843 року надійшло три експонати (на цей період у колекції – 198 експонатів): «а) древний шлем с подзатыльником из железных блях; в) железная древняя шапка с бархатной подкладкою и бархатным околышем; – оба эти предмета, важные по древности и редкости своей, пожертвованы бывшим профессором Университета Св. Владимира Зеновичем; с) по распоряжению Совета Университета, переданы в Музей древностей старая Астролябия, поступившая с прочими принадлежностями из бывшего Волынского лицея» [20, арк. 115]. За 1844 рік надходжень не було.

У 1845 році фонди Музею поповнилися на 124 експонати (в наявності на цей рік – 314 одиниць збереження), що надійшли з університетських кабінетів: «1) Минералогического – 98; 2) Зоологического – 17; 3) Ботанического – 8; 4) Физического – 1. Замечательные: рамка из кокосового дерева с 3 портретами Русских государей; Солнечные часы Владислава IV Noz. Кр...; [нерозбірливо. – О. С.]»; також «покупкою: две алебастровые статуи небольшого вида, представляющие Римлянина и Римлянку» [26, арк. 46].

У 1846 році надійшло одинадцять експонатів (збірка налічувала 325 одиниць збереження), поміж них «1) передачею из Минералогического Кабинета по распоряжению начальства мраморные вещи, служившие некогда украшением чего-то, как-то три подставки, два пьедестала, две пирамиды и две колонны. 2) покупкою: статуйка Филоктета [Philoctetes, син Пеанта і Демонаси, один із женихів Єлени, учасник Троянської війни. – О. С.] бронзовая от барона Клодта за 100 рублей серебром и 3) принятием в дар через Совет Университета: татарская печать в виде пестика, найденная в Звенигородском уезде мещанином Цибульским... Зав. экстраординарный профессор Ставровский имеет помощника на служительском окладе отставного подпоручика Адамсена, который исполняет все служительские работы при Музее. IV. Музей нуждается в приобретении описаний и изображений древностей, которые издаются любителями и обществами древностей в виде рисунков» [27, арк. 37; 10, арк. 1–3].

З іншого архівного документа – листа до Правління Університету і списку предметів до нього ми довідуємося, що 1846 року до Музею було передано 100 експонатів з Минералогічного кабінету, які О. Ставровський не вніс до загальної кількості експонатів у своєму річному звіті (причину з'ясувати не вдалося). Судячи зі списку, це були статуетки, табакерки і посуд. Наприклад: «Медная фигура, изображающая голого мужчину с молотком в руке. Медная фигура, представляющая голую женщину. Медная фигура, представляющая стоящего человека, держащего в руках прижатых к груди что-то в роде щипцов. Древняя людская фигура, представляющая одетую женщину. Древняя фигура из зеленого камня, представляющая мумию» (далі подано її докладний опис). Переважну більшість статуеток було виготовлено з міді. О. Ставровський не зробив атрибуції названих предметів, а за таких записів важко щось зрозуміти.

Далі у списку зазначено наявність тридцяти дев'яти табакерок, які були виготовлені з агату, яшми та інших самоцвітів, наприклад: «Овальная табакерка из гор-

ного кристалла. Табакерка с крышкою и позолоченною оправою. Три табакерки с свободными крышками»; посуд – чашки (всього 7): «Чашечка полосатая. Чашечка с ножкою, украшенная бронзою»; сільнички, таблиці, виготовлені з мінералів – халцедону, агату; блюда з яшми, жбани, ступки, склянки, наприклад: «Стакан из горного хрусталя», «Солонка из кварца», «Солонка с перегородкою» та ін. [7, арк. 2–3]. Коментар до зазначених ста експонатів, переданих з університетського Мінералогічного кабінету, відсутній, тому важко визначити, яку вони мали цінність – культурно-історичну чи художню тощо. Крім того, зовсім відсутнє датування цих експонатів.

У 1847 році музейна колекція поповнилася п'ятьма гальванопластичними бюстами (в архівному документі не вказано, які саме) від Бріора (всього 330 експонатів) [30, арк. 8; 12, арк. 1].

У 1848 році надійшли: «1) рука Мумии Египетской как подарок от Его Превосходительства Генерал-Майора Траскина; 2) Амулет медный подаренный помещиком Петровским. К 1 января 1849 г. – 332 предмета» [28, арк. 11; 9, арк. 1]. Проф. Ставровський також активно листувався з приводу придбання спеціалізованою бібліотекою музею видання «Древностей Российского государства» [9, 31].

У звіті університету за 1848/1849 навчальний рік зазначено, що в Музеї красних мистецтв і старожитностей – 459 експонатів [21, арк. 12], а вже наприкінці 1849 року – 461, «из них по части Древностей 205 и по части искусств 256 предметов» [22, арк. 122]. (На жаль, знайти повнішу інформацію не вдалося). Цікаво, що експонатів образотворчого мистецтва більше, ніж археологічних пам'яток.

Згідно з річним звітом 1850 року, до університетської музейної колекції надійшло: «1) покупкою 5 предметов, именно новгородская гривна серебряная, древняя пицаль, панцырь, третий выпуск Древностей Российского Государства», книга про чеканку монет, усього на 84 р. 77 ½ к. сріб. «2. Безденежно подарены в Музей помещиком Анненковым пять древних вещей: две золотые серьги, два браслета серебряные и золотая пуговка, и вдовой лектора университета Св. Владимира Фреймана – 49 разных предметов, которые привезены были мужем ее из Америки. Предложено еще приобрести покупкою гравюры Академика Йордана за 71 р. 43 к. сер... В Музее Древностей и Изящных искусств всех предметов к 1 января 1851 года состоит на лицо 520. 5. Надзор – Ставровский. Помощник на служительском окладе Иван Адамсен» [22, арк. 122–124]. В університетському річному звіті за 1850/51 навчальний рік інша кількість експонатів – за станом 1 січня 1851 року – 625 одиниць збереження [23, арк. 117].

У 1851 році було «приобретено пожертвованием 6-ть предметов, а именно: 1, обломок медальона с изображением креста, 2, браслет цельный в виде змеи, 3, браслет переломанный, 4, перстень, 5, пуговица и 6, две подвески или серьги. ... За тем 1 января 1852 года в Музее Древностей и Изящных искусств состоит на лицо 631 предмет... Музей состоит в ведении Экстраординарного профессора Ставровского; помощника при нем не имеется» [15, арк. 1; 23, арк. 117–117 зв.].

Деякі уточнення до цієї інформації знаходимо в «Отчете о составе и состоянии Императорского Университета Св. Владимира за 1852 гражданский и действиях за 1851/2 учебный год»: у музеї «состоит по отделу древностей 220 и по отделу изящных искусств 411 предметов на неопределенную сумму. Всего 631 предмет» [16, арк. 135]. Було куплено до музею «киевскую серебряную гривну» за 10 руб. сріблом, про яку О. Ставровський писав: «Гривну эту я нахожу действительно древнею и по малому количеству гривень такого рода в известности полагаю бесполезным для Музея приобрести продаваемую гривну, тем более, что цена окупается весом чистого серебра в гривне» [11, арк. 2–7]. До музейної бібліотеки було придбано четвертий випуск «Древностей Российского Государства» [11, арк. 1].

Протягом 1852 року музейна колекція поповнилася «дарением по части древностей. Клинок Петра Великого и серебряный перстень», «картины гравировки Академика Йордана» та книги до бібліотеки, поміж них «Записки Императорского

С.-Петербургского Географического Общества», «Записки Нумизматического и Археологического Общества», «Исследования о русском иконописании» (Кн. 1–2. СПб.: тип. Я. Трея, 1849) И. П. Сахарова; Анатолий (Мартыновский), «О иконописании» (1845); Дидрон, «Посібник по християнській іконографії» (Manuel d'iconographie chretienne par Didron. Paris, 1845); Г. І. Спаський, «Босфор Киммерийский с его древностями и достопамятностями» (М., 1846) та ін. Отже, «...К 1 января 1853 г. предметов древности 222, изящных искусств 411. Всего 633. Зав. Ставровский. Помощника не имеет» [16, арк. 135–135 зв.].

За 1852/1853 навчальний рік «Музею принесено в дар бывшим Киевским Гражданским Губернатором, Почетным членом Университета Св. Владимира Сенатором Фундуклеем (богатое) собрание, состоящее из 136 номеров редкостей и разных археологических предметов, найденных большею частию при исследовании курганов в Киевской Губернии и в Ольвии. Кроме того, для Музея приобретены: часть кольчуги, каменный нож и медный крест. К 1 января 1854 г. по отделу древностей 361 предмета, по отделу изящных искусств 411. Всего 772» [24, арк. 126 зв.–127].

У 1854 році було придбано «два предмета, из коих замечательна икона, резанная на камне с изображением двух святых. – Эта икона найдена на Старом Киеве при планировке площади под возводимым зданием для Присутственных мест... Убыли не было. К 1 января 1855 г. по отделу древностей 363 предмета, по отделу изящных искусств 411. Всего 774 предмета... До 21 Апреля 1854 г. заведывал Музеем экстраординарный профессор Ставровский, а с сего числа коллекции Музея переданы, по распоряжению начальства и в содействии... г. Ставровского, в ведение хранителя Минц-Кабинета Университета Св. Владимира Волошинского [50], который и по ныне заведует Музеем. Помощника не имеет» [25, арк. 124–125].

Отже, основним джерелом поповнення музейного зібрання періоду завідування О. Ставровського були великі приватні колекції І. Фундуклея, проф. Зеновича, М. Іванишева та археологічні знахідки «Временного комитета для изыскания и сохранения древностей».

Значною мірою Музей збагатила збірка Київського цивільного губернатора, відомого дослідника місцевої старовини, видавця Івана Івановича Фундуклея. Його праці «Обозрение Киева в отношении к древностям», «Обозрение могил, валов и городищ Киевской губернии», «Статистическое описание Киевской губернии» [58–60] й сьогодні викликають неабиякий інтерес у науковців. Наукова збірка І. Фундуклея вмщувала археологічні пам'ятки, з яких «большинство древностей этого собрания были вырыты в курганах или относились к области первобытной, доисторической археологии» [34, с. 69] і були знайдені на території Київської губернії. І, головне, усі експонати губернаторської збірки супроводжувалися докладними описами про місце й умови їх збереження.

Музей систематично комплектувався цінним археологічним матеріалом, що цілком відповідало науковим інтересам завідувача музею О. Ставровського та його послідовників, адже він, крім свого основного фаху, був діяльним археологом. Комплектування другої частини Музею – художньої збірки мало випадковий характер, оскільки спеціального систематичного її поповнення й вивчення не здійснювали. Власне О. Ставровський віддавав перевагу археологічним пам'яткам, а у ставленні до мистецьких творів свої обов'язки зводив до хранительських функцій. Однак варто враховувати й те, що мистецтвознавство як наука ще не сформувалося, не визначило своїх завдань, методів дослідження та зв'язків з іншими історичними дисциплінами, а тільки починало уточнювати свій зв'язок з історією й археологією, виробляти критичне ставлення до матеріалів, що накопичувалися.

До нашого часу зберігся важливий архівний документ – рапорт О. Ставровського ректору Київського університету від 14 листопада 1853 року. У ньому він викладає своє розуміння критеріїв оцінювання археологічної пам'ятки: «Я вообще оцениваю древности 1) по материалу, из которого последние состоят; 2) по времени, к которому

по моему соображению они относятся; 3) по особенностям, которыми рассматриваемая древность отличается от найденных того же рода предметов; 4) по редкости, в следствие которой одинаковая с найденною древностью вещь или еще никогда не была находима или по свойству и малому употреблению своему не может быть в числе обыкновенных, частых находок; 5) по способам открытия, которые бывают удобны и трудны, безубыточны и соединены с тратами, простые и особенные; 6) по обстоятельствам, по причине которых последовало открытие, и наконец 7) о степени права собственности открывателя на древность» [3, арк. 38.].

О. Ставровський опікувався збереженням експонатів із застосуванням тогочасних знань у цій галузі. Цю його музейну діяльність характеризує один цікавий архівний документ – рапорт до Правління університету Св. Володимира від 27 липня 1843 року, у якому зазначено: «По Уставу Университета Св. Владимира, высочайше утвержденному в 9 день июня 1842 года, полагается в штат служитель для Музея Древностей и Изыщных Искусств. Заведывал Музеем сим, я по не обширности оногo до сего времени успевал один без помощника соблюдать в нем порядок и чистоту; но теперь по окончательном приведении Музея в порядок и перевод оногo в отдельную меблированную комнату, я не могу быть без служителя. При чем честь имею донести Правлению 1) что Музей Древностей и Изыщных Искусств время от времени увеличивается по содержанию своих предметов; 2) что многие из них как-то одежды, обуви, изделия шелковые требуют от меня беспрестанного наблюдения для сбережения оных от моли и от гниения посредством выколачивания, просушки и обкуривания и 3) что, сверх заведывания Музеем и обязанностей по Университету в звании Профессора, лежат на мне по поручению Временного Комитета для изыскания древностей в г. Киеве еще многие другие, как-то ведение исходящих бумаг по Комитету вместо Секретаря, надзор за работами, назначаемыми Комитетом для изыскания древностей в г. Киеве, смотрение по отделке Михайловской горы с Крещатика на Подол, не откроют ли там каких либо древностей при разрытии земли и проч. Почему я нахожу необходимым иметь при Музее такого человека, который бы заведывал под моим надзором не одною чистотою по Музею, но мог бы мне помогать и в других, по Музею и Комитету, требующих надзора и личного присутствия случаях, был бы в исполнении моих поручений довольно сведущ и опытен и на честность которого я мог бы полагаться» [4, арк. 1].

Чималою заслугою О. Ставровського було створення спеціалізованої бібліотеки при музеї. У рапорті до Ради університету від 16 грудня 1844 року він писав: «Честь имею покорнейше донести Совету, что при Музее Древностей и Изыщных искусств необходимо иметь особую Библиотеку книг, которые бы и хранились всегда в оном и относились к исследованию Древностей. Без таковых книг Заведывающий Музеем часто затрудняется в оценке древних вещей, по их важности, по времени древности и по употреблению, какое они имели» [13, арк. 1].

Перші книги музейної бібліотеки з ініціативи комітету були придбані 1839 року, а саме: «Киевский Синопис», «Описание Киево-Печерской лавры и Киево-Софийского собора» преосв. Євгенія та «Описание Киева» М. Ф. Берлинського. Музейну бібліотеку вчений укомплектував науковими працями з археології, нумізматики, поміж них такі цінні видання, як «Записки Отделения Русской и Славянской Археологии Императорского Археологического общества» та «Древности Российского государства» [2].

У квітні 1854 року проф. Ставровський за станом здоров'я відмовився від посади завідувача Музею старожитностей. В. Антонович пише: «В отношении попечителя Киевского учебного округа от 21 апреля сказано: “принимая во внимание, что болезнь г. Ставровского лишила его возможности принимать на себя труды по изысканию древностей, что посему таковые труды возлагаются на хранителя минц-кабинета Волошинского, я, как по этой причине, так и по близкому соотношению нумизматики с археологиею, нахожу полезным подчинить г. Волошинскому [50] и кабинет древностей”» [34, с. 70].

1. Сажин Михайло. Софійський монастир у Києві. 1840-і рр.
Папір, акварель

2. Сажин Михайло. Червоний корпус Київського університету (західний фасад).
Початок 1940-х рр. Папір, акварель

**3. Сажин Михайло. Руїни монастиря Святої Ірини. 1846 р..
Папір, акварель**

Помер учений у листопаді 1882 р. у м. Острі Чернігівській губернії.

Отже, ми спробували реконструювати колекцію Музею старожитностей університету Св. Володимира періоду завідування О. Ставровського за архівними матеріалами та статтею В. Антоновича і маємо надію, що ця інформація допоможе сучасним музейним працівникам визначити походження деяких експонатів, що зараз зберігаються в Національному музеї історії України та інших київських музеях.

Крім того, завдяки зусиллям і знанням О. Ставровського закладено основи й традиції вітчизняного музейництва, що були продовжені й розширені наступними завідувачами Музею старожитностей.

¹ ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 46. Арк. 112–112 зв: «Музей Киевских Древностей. Число предметов. К концу 1837 года в сем Музее было 110 предметов. 2. Приобретения. В течении 1838 года в сей Музей поступило 36 предметов, которые были частию переданы в него по принадлежности из других Кабинетов Университета Св. Владимира, частию пожертвованы любителями древности, частию найдены Членом Комитета изыскания и сохранения Древностей в Киеве исправляющим должность Адьютанта Ставровским при разрытии на старом Киеве остатков древнего Федоровского монастыря. 3. Убыль. По распоряжению Совета Университета Св. Владимира переданы из сего Музея в другие Кабинеты по принадлежности 24 предмета. Затем к концу 1838 года было в Музее 122 предмета. 4. Надзор. Музеем Киевских древностей заведывает исправляющий должность Адьютанта Ставровский; помощника по сему Музею не имеет».

² ДАК. Ф. 16. Оп. 376. Спр. 71. Арк. 2: Опись разным вещам и изделиям, пожертвованным б. Ординарным Профессором Зеновичем Императорскому Университету Св. Владимира.

«39. Турок во весь рост с трубкой в одной и с птичкой в другой руке и в пышной одежде из разноцветных маленьких раковин». ДАК. Ф. 16. Оп. 379. Спр. 204. «Египетской работы. Одежда украшена когтями Монте де Мер. Статуя эта хранится под колпаком из Богемского стекла и куплена с аукциона по смерти Архиепископа Львовского за 50 червонцев Маршалом Жигицким, а первоначальная ей цена 200 червонцев (75 руб. сер.)».

Джерела та література **Архівні матеріали**

1. В Правление Университета Св. Владимира Члена Временного Комитета для изыскания древностей в г. Киеве Ставровского : рапорт. Державний архів м. Києва (далі – ДАК). Ф. 16. Оп. 465. Спр. 50.
2. ДАК. Ф. 16. Оп. 291. Спр. 40.
3. ДАК. Ф. 16. Оп. 292. Спр. 59.
4. ДАК. Ф. 16. Оп. 376. Спр. 71.
5. Дело Канцелярии г. Попечителя Киевского Учебного Округа. По отношению Киевского Митрополита о назначении Членов из числа чиновников учебного ведомства для освидетельствования работ в обновленной стеной живописи в Соборной церкви Киево-Печерской Лавры. Рукопись. Нач. 14 января 1843 – кон. 27 мая 1846 г. Центральный державный исторический архив Киева Украины (далі – ЦДІАК України). Ф. 707. Оп. 87. Спр. 875 а.
6. Дело Совета Императорского университета Св. Владимира: О передаче в музей древностей предметов, хранящихся в других кабинетах. ДАК. Ф. 16. Оп. 284. Спр. 62.
7. О передаче различных предметов Минералогического кабинета в Музей изящных искусств и древностей. Нач. 14 июня 1846 г. – кон. 26 июня 1846 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 383. Спр. 136.
8. О пожертвованных б.[ыбшим] профессором Зеновичем некоторых вещей из Киевского музея древностей. Нач. 13 марта 1840 г. – кон. 20 марта 1840 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 376. Спр. 71.
9. О приобретении для Кабинета древностей в 1848 году. ДАК. Ф. 16. Оп. 287. Спр. 23.
10. О приобретении для Музея Древностей и изящных искусств в 1846 году. Нач. 23 августа 1846 года. – Кон. 3 сентября 1846 года. ДАК. Ф. 16. Оп. 285. Спр. 121.
11. О приобретении для Музея изящных искусств и древностей разных предметов. ДАК. Ф. 16. Оп. 290. Спр. 50.
12. О приобретениях для Музея изящных искусств в 1847 году. ДАК. Ф. 16. Оп. 286. Спр. 37.
13. О приобретении некоторых книг для Музея древностей и изящных искусств. ДАК. Ф. 16. Оп. 469. Спр. 53.
14. О рассортировке предметов между кабинетами: зоологическим, физическим, минералогическим, живописным, минц-кабинетом, архитектурным и музеем древностей, 27 мая 1836 г. – 14 декабря 1838 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 276. Спр. 773.
15. Отчет Киевского музея древностей и искусств за 1851 гражданский год. ДАК. Ф. 16. Оп. 469. Спр. 805.
16. Отчет о составе и состоянии Императорского Университета Св. Владимира за 1852 гражданский и действиях за 1851/2 учебный год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 94.
17. Отчет университета за 1838 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 46.
18. Отчет университета за 1840 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 51.
19. Отчет университета за 1841 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 53.
20. Отчет университета за 1843 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 59.
21. Отчет университета за 1848/1849 учебный год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 80.
22. Отчет университета за 1850 год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 85.
23. Отчет университета за 1850/51 учебный год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 88.
24. Отчет университета за 1852/53 г. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 97.
25. Отчет университета за 1854 год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 101.
26. Приложение к отчету университета за 1845 год. ДАК. Ф. 16. Оп. 46. Спр. 63.
27. Приложение к отчету университета за 1846 год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 65.
28. Приложение к отчету университета за 1848 год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 74.
29. Сведения к отчету за 1838 и 1839 годы. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 50. Арк. 172.
30. Сведения к Отчету за 1846/7 академический год и 1847 гражданский год. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 69.

31. Справа Ради: О приобретении для Кабинета древностей в 1848 году. ДАК. Ф. 16. Оп. 287. Спр. 23.
32. Формулярный список А. И. Ставровского 1862. ДАК. Ф. 16. Оп. 465. Спр. 4750. Арк. 115, оборот – 130.

Друковані джерела

33. Алексей Иванович Ставровский. Некролог. *Киевская старина*. Киев : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1882. № 12 (Декабрь). С. 626.
34. Антонович В. Б. Музей древностей. *Историко-статистические записки об ученых и учебно-вспомогательных учреждениях Императорского Университета Св. Владимира* / изд. под ред. ордин. проф. В. С. Иконникова. Киев : Тип. ун-та Св. Владимира, 1884. С. 60–76.
35. Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского Университета Св. Владимира (1834–1884) / сост. и издан под ред. проф. В. С. Иконникова. Киев : В тип. Имп. Ун-та Св. Владимира, 1884. 816 с.
36. Вздорнов Г. И. История открытия и изучения русской средневековой живописи XIX век. Москва : Искусство, 1986. 384 с.
37. Горбик В. О. Лохвицкий Кіндрат Андрійович / В. О. Горбик, Л. Д. Федорова. Українська біографістика, Київ, 1996. Вип. 1. С. 87–90 . URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubi_1996_1_23.
38. Данилевич В. Проф. В. Б. Антонович та Археологічний музей ІНО. *Записки Київського Інституту Народної Освіти*. 1928. Кн. III. С. 7–20.
39. Дневник Кондрата Лохвицкого / Публикация, комментарии Т. Ананьевой, при участии О. Друг. *Киевский альбом. Исторический альманах*. Киев, 2002. Вып. 2. С. 67–72.
40. З іменем святого Володимира. Київський університет у документах, матеріалах та спогадах сучасників [упоряд. В. Короткий, В. Ульяновський]. Київ : Заповіт, 1994. Кн. 1. 398 с.
41. З іменем святого Володимира. Київський університет у документах, матеріалах та спогадах сучасників / упоряд. В. Короткий, В. Ульяновський. Київ : Заповіт, 1994. Кн. 2. 453 с.
42. Кондрат Лохвицкий. Журналы и дела по раскрытиям древностей в Киеве / публикации Т. Ананьевой. *Киевский альбом. Исторический альманах*. Киев, 2004. Вып. 3. С. 31–33; Киев, 2007. Вып. 5. С. 49–54; Киев, 2009. Вып. 6. С. 82–87.
43. Кравец Ф. Ставровский Александр Иванович. Русский биографический словарь в 25 томах. Т. XIX : Смеловский-Суворина. Санкт-Петербург : Тип. Товарищества Общественная Польза, 1909. С. 310–311.
44. Лебединцев П. Г. Возобновление стеной живописи в великой церкви Киево-Печерской лавры в 1840–1843 гг. *Университетские известия*. Киев, 1878. № 3 (март). С. 56–64.
45. Лиман С. І. З історії кадрового конфлікту у київській університетській медієвістиці першої половини 1860-х рр.: О. І. Ставровський проти В. Г. Авсеєнка. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки*. 2013. Т. 23. С. 144–160.
46. Лиман С. І. Історія середніх віків у творчості та навчальних курсах професора Київського університету Олексія Івановича Ставровського (1811–1882 рр.). *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2011. Вип. 33. С. 29–40.
47. Рыськин Б. И. Заметка о книге Алексея Ставровского «Рассуждение о значении средних веков в отношении к новейшему времени». *Средние века: Сб.* Москва : Изд-во АН СССР. 1958. Вып. XI. С. 115–120.
48. Ставровский, Алексей Иванович. *Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона*. Санкт-Петербург, 1900. Т. 31, п/т. 61. С. 387.
49. Ставровский А. Рассуждение о значении средних веков в отношении к новейшему времени. Киев : В тип. Ун-та Св. Владимира, 1841. 197 с.
50. Сторчай О. Музей старожитностей Університету Святого Володимира: завідувачі Яків Волошинський та Андрій Лінниченко (1854–1873). *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії : зб. наук. праць*. Київ : ІМФЕ, 2012. Вип. 12. С. 52–69.
51. Тарасенко О. О. З історії становлення та розвитку історичної освіти в Київському імператорському університеті Св. Володимира (до 175-річчя від дня заснування). *Історична думка*. 2010. № 1 (2), 59 с. URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf.
52. Тарасенко О. О. Музей старожитностей університету Св. Володимира у вивченні історії українського народу (до 170-річчя заснування). *Сумська старовина, 2007*. Суми, 2007. Вип. 23. С. 78–83.

53. Тарасенко О. О. Спогади В. Г. Авсеєнка про істориків Університету Св. Володимира. *Грані. Науково-теоретичний альманах*. 2016. Т. 130. Вип. 2 (лютий). С. 81–89.
54. Тарасенко О. Становлення та розвиток історичної освіти та науки у Київському університеті у 1834–1884 рр. : монографія. Київ : Логос, 1995. 276 с.
55. Тарасенко О. Школа істориків університету Св. Володимира: штрихи до творчого портрету Олексія Івановича Ставровського (1811–1882). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2017. Вип. 49. С. 100–107.
56. Ульяновський В. Син України (Володимир Антонович: громадянин, учений, людина). Антонович В. Б. Моя сповідь: Вибрані історичні та публіцистичні твори. Київ, 1995. С. 5–76.
57. Фортинский Ф. Я. Ставровский А. И. / Биографический словарь профессоров и преподавателей Императорского Университета св. Владимира (1834–1884) / сост. и издан. под ред. : В. С. Иконников. Киев : Тип. Ун-та Св. Владимира, 1884. С. 619–622.
58. Фундуклей И. Обзорение Киева в отношении к древностям. Киев : В типографии И. Вальнера, 1847. 24, 111 с., 62 л. илл.
59. Фундуклей И. Обзорение могил, валов и городищ Киевской губернии : изданное по высочайшему соизволению киевским гражданским губернатором Иваном Фундуклеем. Киев : Тип. Фелфила Гликсберга, 1848. 4, VIII, 128 с. : 17 л. ил.
60. Фундуклей И. И. Статистическое описание Киевской губернии. Санкт-Петербург, 1852. 578 с.
61. Федорова Л. Перший музей Києва. *Київська старовина*. 1992. № 3.
62. Шульгин В. Я. История университета св. Владимира. Санкт-Петербург : Типография Ромина и Ком., 1860. 230 с.

References

Archival Materials

1. ANON. To the Board of Directors of the St. Vladimir University Member of the Transient Committee for the Search for antiquities in Kiev Stavrovskiy: Report. – *The State Archives of the City of Kyiv* (thereafter: SAK), fund 16, inventory 465, dossier 50 [in Russian].
2. ANON. SAK, fund 16, inventory 291, dossier 40 [in Russian].
3. ANON. SAK, fund 16, inventory 292, dossier 59 [in Russian].
4. ANON. SAK, fund 16, inventory 376, dossier 71 [in Russian].
5. ANON. The Case of the Office of the Mr. Trustee of the Kyiv Educational District. Concerning the Kyiv Metropolitan Relation on the Appointment of the Members among the Officials of the Educational Department for the Works Examination in the Renovated Wall Painting in the Cathedral Church of the Kiev Pechersk Lavra. A Manuscript. It's Started on January 14, 1843 – It's Finished on May 27, 1846. *The Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv* (thereafter: CSHAK of Ukraine), fund 707, inventory 87, dossier 875a [in Russian].
6. ANON. The Case of the Council of the St. Vladimir Imperial University: On the Delivery of the Objects Stored in the Other Rooms to the Museum of Antiquities. SAK, fund 16, inventory 284, dossier 62 [in Russian].
7. ANON. On the Delivery of Various Items of the Mineralogical Room to the Museum of Fine Arts and Antiquities. It's Started on June 14, 1846 – It's Finished on June 26, 1846. SAK, fund 16, inventory 383, dossier 136 [in Russian].
8. ANON. On Some Articles from the Kiev Museum of Antiquities Presented by Former Professor Zenovich. It's Started on March 13, 1840 – It's Finished on March 20, 1840. SAK, fund 16, inventory 376, dossier 71 [in Russian].
9. ANON. On the Acquisition for the Cabinet of Antiquities in 1848. SAK, fund 16, inventory 287, dossier 23 [in Russian].
10. ANON. On the Acquisition for the Museum of Antiquities and Fine Arts in 1846. It's Started on August 23, 1846 – It's Finished on September 3, 1846. SAK, fund 16, inventory 285, dossier 121 [in Russian].
11. ANON. On the Acquisition of Various Articles for the Museum of Fine Arts and Antiquities. SAK, fund 16, inventory 290, dossier 50 [in Russian].
12. ANON. On the Acquisitions for the Museum of Fine Arts in 1847. SAK, fund 16, inventory 286, dossier 37 [in Russian].

13. ANON. On the Acquisition of Some Books for the Museum of Antiquities and Fine Arts. *SAK*, fund 16, inventory 469, dossier 53 [in Russian].
14. ANON. On the Sorting Out of the Objects Between the Rooms: Zoological, Physical, Mineralogical, Pictorial, Munze Kabinet, Architectural and Museum of Antiquities, May 27, 1836 – December 14, 1838. *SAK*, fund 16, inventory 276, dossier 773 [in Russian].
15. ANON. The Report of the Kiev Museum of Antiquities and Arts for the 1851 Civil Year. *SAK*, fund 16, inventory 469, dossier 805 [in Russian].
16. ANON. The Report on the Composition and State of the St. Vladimir Imperial University for the 1852 Civil Year and Actions for the 1851/2 Academic Year. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 94 [in Russian].
17. ANON. University Report for the 1838. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 46 [in Russian].
18. ANON. University Report for the 1840. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 51 [in Russian].
19. ANON. University Report for the 1841. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 53 [in Russian].
20. ANON. University Report for the 1843. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 59 [in Russian].
21. ANON. University Report for the 1848/1849 Academic Year. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 80 [in Russian].
22. ANON. University Report for 1850. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 85 [in Russian].
23. ANON. University Report for the 1850/51 Academic Year. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 88 [in Russian].
24. ANON. University Report for 1852/53. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 97 [in Russian].
25. ANON. University Report for 1854. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 101 [in Russian].
26. ANON. Enclosure to the University Report for the 1845. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 63 [in Russian].
27. ANON. Enclosure to the University Report for the 1846. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 65 [in Russian].
28. ANON. Enclosure to the University Report for the 1848. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 74 [in Russian].
29. ANON. Information for the Report for 1838 and 1839. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 50, sheet 172 [in Russian].
30. ANON. Information for the Report for the 1846/7 Academic Year and 1847 Civil Year. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 69 [in Russian].
31. ANON. Case of the Council: On the Acquisition for the Cabinet of Antiquities in the 1848. *SAK*, fund 16, inventory 287, dossier 23 [in Russian].
32. ANON. Card List of A. I. Stavrovskiy of the 1862. *SAK*, fund 16, inventory 465, dossier 4750, sheet 115, back – 130 [in Russian].

Printed Sources

33. ANON. Aleksei Ivanovich Stavrovskiy. Obituary. *The Kyivan Past*. Kiev: Printing House of G. T. Korchak-Novitskiy, 1882, 12 (December), pp. 626 [in Russian].
34. ANTONOVICH, Vladimir. Museum of Antiquities. In: Vladimir IKONNIKOV, ed. *Historical and Statistical Proceedings on Scientific, Teaching and Educational Institutions of the St. Vladimir Imperial University*. Kiev: Printing House of the St. Vladimir University, 1884, pp. 60–76 [in Russian].
35. IKONNIKOV, Vladimir, compiler, editor. *Biographical Dictionary of Professors and Lecturers of the St. Vladimir Imperial University (1834–1884)*. Kiev: In the Printing House of the St. Vladimir Imperial University, 1884, 816 pp. [in Russian].
36. VZDORNOV, Gerold. *The History of the Revelation and Study of Russian Medieval Paintings of the 19th Century*. Moscow: Iskusstvo, 1986, 384 pp. [in Russian].
37. HORBYK, Viyacheslav, Larysa FEDOROVA. Lohvytskyi Kindrat Andriyovych. *Ukrainian Biography Science*. Kyiv, 1996, 1, 87–90. Available from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubi_1996_1_23 [in Ukrainian].
38. DANYLEVYCH, Vasyl. Prof. V. B. Antonovych and the Archaeological Museum of the Institute of National Education. *Proceedings of the Kyiv Institute of National Education*. 1928, book 3, pp. 7–20 [in Ukrainian].
39. Kondrat Lohvitskiy Diary. Publication, comments by Tatiyana ANANIEVA, with the participation of Olga DRUG. *Kyiv Album. Historical Almanac*. Kiev, 2002, 2, 67–72 [in Russian].

40. KOROTKYI, Viktor, Vasyl ULIYANOVSKYI, compilers. *With the Name of St. Volodymyr. Kyiv University in Documents, Materials and Reminiscences of Contemporaries*. Kyiv: Zaporvit, 1994, book 1, 398 pp. [in Ukrainian].
41. KOROTKYI, Viktor, Vasyl ULIYANOVSKYI, compilers. *With the Name of St. Volodymyr. Kyiv University in Documents, Materials and Reminiscences of Contemporaries*. Kyiv: Zaporvit, 1994, book 2, 453 pp. [in Ukrainian].
42. ANANIEVA, Tatiyana. Kondrat Lokhvitskiy. Magazines and Cases on Discoveries of Antiquities in Kiev. *Kiev Album. Historical Almanac*. Kiev, 2004, 3, 31–33; Kiev, 2007, 5, 49–54; Kiev, 2009, 6, 82–87 [in Russian].
43. KRAVETS, F. Stavrovskiy Aleksandr Ivanovich. In: Aleksandr POLOVTSOV. *Russian Biographical Dictionary in Twenty-Five Volumes*. Vol. 19: Smelovskiy-Suvorina. Saint-Petersburg: Tip. Tovarishchestva Obshchestvennaya Polza, 1909, pp. 310–311 [in Russian].
44. LEBEDINTSEV, Piotr. Renewal of Wall Painting in the Great Church of the Kiev Pechersk Lavra in the 1840–1843. *University Proceedings*. Kiev, 1878, 3 (March), 56–64 [in Russian].
45. LYMAN, Serhiy. From the History of Personnel Conflict in Kyiv University Medieval Science in the First Half of the 1860s: O. I. Stavrovskiy versus V. H. Avsienko. *Scientific Works of Ivan Ohiyenko Kamiyanets-Podilskiy National University: Historical Sciences*, 2013, 23, 144–160 [in Ukrainian].
46. LYMAN, Serhiy. History of the Middle Ages in the Works and Educational Courses of Kyiv University Professor Oleksiy Ivanovych Stavrovskiy (1811–1882). *Bulletin of Kharkiv State Academy of Culture*. Kharkiv, 2011, 33, 29–40 [in Ukrainian].
47. RYSKIN, Boris. Paragraph on the Book by Aleksei Stavrovskiy ‘Discourse on the Significance of the Middle Ages Concerning Modern Times’. *Middle Ages: Collected Works*. Moscow: Publishing House of the USSR Academy of Sciences, 1958, 11, 115–120 [in Russian].
48. ANON. Stavrovskiy, Aleksei Ivanovich. In: Konstantin ARSENIYEV, Fiodor PETRUSHEV-SKIY, eds. *Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary*. Saint-Petersburg, 1900, vol. 31, half-vol. 61, pp. 387 [in Russian].
49. STAVROVSKIY, Aleksei. *Discourse on the Significance of the Middle Ages Concerning Modern Times*. Kiev: In the Printing House of the St. Vladimir University, 1841, 197 pp. [in Russian].
50. STORCHAI, Oksana. Museum of Antiquities of St. Volodymyr University: Directors Yakiv Voloshynskiy and Andriy Lynnychenko (1854–1873). In: Hanna SKRYPNYK, editor-in-chief. *Ukrainian Art Studies: Materials, Investigations, Reviews. Collected Scientific Works*. Kyiv: NASU M. Rylskiy IASFE, 2012, 12, 52–69 [in Ukrainian].
51. TARASENKO, Olha. From the History of Formation and Development of Historical Education at St. Volodymyr Kyiv Imperial University (On the Occasion of the 175th Anniversary of Its Foundation). *Historical View*, 2010, 1 (2), 59 pp. Available from: http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarassenko_IS.pdf [in Ukrainian].
52. TARASENKO, Olha. Museum of Antiquities of St. Volodymyr University in the Study of Ukrainian People History (On the Occasion of the 170th Anniversary of Its Foundation). *The Sumy Past*, 2007. Sumy, 2007, 23, 78–83 [in Ukrainian].
53. TARASENKO, Olha. V. H. Avsienko Reminiscences on the Historians of St. Volodymyr University. *Verges. Scientific-Theoretical Almanac*. 2016, vol. 130, iss. 2 (February), pp. 81–89 [in Ukrainian].
54. TARASENKO, Olha. *Formation and Development of Historical Education and Science at Kyiv University in the 1834–1884: A Monograph*. Kyiv: Lohos, 1995, 276 pp. [in Ukrainian].
55. TARASENKO, Olha. School of Historians of St. Volodymyr University: Details to the Creative Portrait of Oleksiy Ivanovych Stavrovskiy (1811–1882). *Scientific Works of the Historical Faculty of Zaporizhzhia National University*. 2017, 49, 100–107 [in Ukrainian].
56. ULIYANOVSKYI, Vasyl. Son of Ukraine (Volodymyr Antonovych: a Citizen, Scientist and a Person). In: Volodymyr ANTONOVYCH. *My Confession: Selected Historical and Publicistic Works*. Kyiv, 1995, pp. 5–76 [in Ukrainian].
57. FORTINSKIY, Fiodor. Stavrovskiy A. I. In: Vladimir IKONNIKOV, compiler, editor. *Biographical Dictionary of Professors and Lecturers of the St. Vladimir Imperial University (1834–1884)*. Kiev: In the Printing House of the St. Vladimir Imperial University, 1884, pp. 619–622 [in Russian].
58. FUNDUKLEI, Ivan. *Kiev Review Concerning the Antiquities*. Kiev: V Tipografii I. Valnera, 1847. 24, 111 pp., 62 sheets of ill. [in Russian].

59. FUNDUKLEI, Ivan. *Review of the Graves, Ramparts and Hillforts of the Kyiv Province: Published by the Highest Permission of the Kyiv Civil Governor Ivan Funduklei*. Kiev: Printing House of Felil Gliksberg, 1848. 4, 8, 128 pp.: 17 sheets of ill. [in Russian].
60. FUNDUKLEI, Ivan. *Statistical Description of the Kiev Governorate*. Saint-Petersburg, 1852, 578 pp. [in Russian].
61. FEDOROVA, Larysa. The First Kyiv Museum. *The Kyivan Past*, 1992, 3 [in Ukrainian].
62. SHULGIN, Vitaliy. *History of the St. Vladimir University*. Saint-Petersburg: Tipografiya Romina i Kom., 1860, 230 pp. [in Russian].

SUMMARY

The history of museology development in the first half of the 19th century on the territory of Ukraine (it has been a part of the Russian Empire at that time) is closely connected with the formation of universities in Kharkiv (1907) and Kyiv (1934). The specialized museums, in particular the museums of antiquities, have been created just at the universities. In this context, the activities and personality of Oleksiy Ivanovych Stavrovskiy (1811–1882) are of a great interest. He is known as the head of the Museum of Antiquities at the St. Volodymyr Kyiv Imperial University (from 1838 to 1854), professor of world history, archeologist and lecturer, active member of the ‘Transient Committee for the Antiquities Search and Preservation’.

In 1836–1866 he has taught general courses in history at St. Volodymyr University, taken an active part in archaeological excavations in Kyiv and its vicinities, as well as in the description of the Reshetilov archives (it has belonged to the descendants of Popov, former secretary of prince Potiomkin).

He is the author of such scientific works as ‘Essay on the Significance of the Middle Ages Concerning the Modern Times’ (Master’s Thesis), ‘World Political History’, ‘Numismatics of Ancient Russia’. The latter two haven’t been published for unknown reasons. The institution has been an efficient one, when headed by O. Stavrovskiy. For sixteen years the museum collection has acquired the status of a scientific one and it has been enriched for 898 new exhibits.

The main purpose of our article is to reconstruct the collection of the Museum of Antiquities at St. Volodymyr University during the period when O. Stavrovskiy has headed it according to the archival materials and the article by V. Antonovych. We hope that this information will help the present-day museum specialists to determine the origin of some of the exhibits stored currently at the National Museum of History of Ukraine and other Kyiv museums.

The authoress emphasizes in the conclusion, that due to the efforts and knowledge of O. Stavrovskiy, the principles and traditions of Ukrainian museology have been laid. They are pursued and expanded by the subsequent heads of the University Museum of Antiquities.

Keywords: O. I. Stavrovskiy, the Museum of Antiquities, St. Volodymyr Kyiv University.